

नेति स्वीयमपि वस्तु स्वस्यानधीनं प्राक्कर्मवशाद्भवतीत्यर्थः तत्रापि दृष्टं स्यात् किं न्यमितिलोकायतमतमाशंक्याह कर्मणेति प्राकृतानां देहात्मवादिनां कृतहानाकृताभ्यागमादिदोषदर्शिनानुप्राक्कर्मैव प्रधानमिति भावः ॥ २२ ॥ एतदेव वक्तुं जीवस्य नित्यत्वमाह यथेति ॥ २३ ॥ २४ ॥ २५ ॥ दशार्थतापंचत्वं ॥ २६ ॥ ननु कृतनाशोपि कृष्यादिफलेषु दृश्यतेऽतः कृतं कर्म न देहांतरेणुवर्तिष्यते देहादन्यस्यात्मनोभावादित्याशंक्याह अन्योहीति भोजनफलवत्कृतस्य कर्मणः फलमपरिहार्यं यत्र तु सद्यः फलं न दृष्टं तत्रापि जन्मांतरे भविष्यतीत्यनुमेयं यत्र चाकृतमपि फलं निधिलाभादि उपैति तत्र जन्मांतरीयं साधनं कल्प्यमित्यर्थः ॥ २७ ॥ उत्पद्यति जन्मांतरं लभते यतस्तैः प्राचीनैः कर्मभिर्भावितो रजितः अतएव क्रममाणं प्रकृत्य श्रूयते तं विद्या कर्मणी समन्वारभेते पूर्वप्रज्ञाचेति तस्मात्स्वकृतमेव स्वयं भुंक्ते न त्वन्यकृतमन्यो तो नास्ति

न केचिदीशते ब्रह्मन् स्वयं ग्राह्यस्य सत्तम ॥ कर्मणा प्राकृतानां वै इह सिद्धिः प्रदृश्यते ॥ २२ ॥ यथा श्रुतिरियं ब्रह्मन् जीवः किल सनातनः ॥ शरीरमध्रुवं लोके सर्वेषां प्राणिनामिह ॥ २३ ॥ वध्यमाने शरीरे तु देहनाशो भवत्युत ॥ जीवः संक्रमते न्यत्र कर्मबंधनिबंधनः ॥ २४ ॥ ब्राह्मण उवाच कथं कर्मविदां श्रेष्ठ जीवो भवति शाश्वतः ॥ एतदिच्छाम्यहं ज्ञातुं तत्त्वेन वदतां वर ॥ २५ ॥ व्याध उवाच न जीवनाशोस्ति हि देहभेदे मिथ्यैतदाहुर्मियतीति मूढाः ॥ जीवस्तु देहांतरितः प्रयाति दशार्धतैवास्य शरीरभेदः ॥ २६ ॥ अन्योहिनाश्चातिरुतं हि कर्म मनुष्यलोके मनुजस्य कश्चित् ॥ यत्तेन किंचिद्विरुतं हि कर्म तदश्रुतेनास्ति कृतस्य नाशः ॥ २७ ॥ सुपुण्यशीला हि भवंति पुण्यानराधमाः पापकृतो भवंति ॥ नरो नुयातस्त्विह कर्मभिः स्वैस्ततः समुत्पद्यति भावितस्तैः ॥ २८ ॥ ब्राह्मण उवाच कथं स भवते यो नौ कथं वा पुण्यपापयोः ॥ जातीः पुण्यास्त्वपुण्याश्च कथं गच्छति सत्तम ॥ २९ ॥ व्याध उवाच गर्भाधानसमायुक्तं कर्म दंसं प्रदृश्यते ॥ समासेन तु तेक्षिप्रं प्रवक्ष्यामि द्विजोत्तम ॥ ३० ॥ यथा संभृत संभारः पुनरेव प्रजायते ॥ शुभरुच्छुभयोनीषु पापकृत्यापयोनिषु ॥ ३१ ॥

कृतस्य नाश इत्युक्तं ॥ २८ ॥ २९ ॥ एवं स्थूलशरीरादन्यत्वमात्मनः प्रसाध्य लिङ्गशरीरादपि व्यतिरेकं साधयितुं वैराग्योत्पत्त्यर्थं जन्मादीनां दुःखरूपत्वमाह गर्भेत्यादिना गर्भाधानेन पिबोत्यन्ति प्रकाशकेन यथेन एतत्सर्वं समायुक्तं समाहितं तदेव संक्षिप्याह इदं यत्सं प्रदृश्यते स्थूलदेहादिघटांतं तत्सर्वं कर्मैवेति अयमर्थः विद्यमानो जंतुर्विद्याकर्मपूर्वप्रज्ञाभिः पंचप्राणमनोबुद्धिदशेंद्रियरूपसप्तदशकात्मकेन लिङ्गेन इत उक्तम्यथा कर्म स्वर्गनरकं वा गत्वा तत्र भोगान्भुक्त्वा कर्मशेषेण दृष्टिद्वारेण पुनर्बीजभावं प्राप्य शुक्रशोणितरूपेण परिणमते बीजे पुनर्लिङ्गशरीरेणाविश्यते तैरेव पूर्वैर्विद्यादिसंस्कारैर्युक्तो जायते तत्केन कर्मणा कुत्र जायत इत्येतत्प्रवक्ष्यामीत्यर्थः ॥ ३० ॥ संभृताः संभाराः कर्मबीजानियेन ॥ ३१ ॥